

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ
ВІСНИК.

ВИДАЄ

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА У ЛЬВОВІ.

Редакційний комітет:

Володимир Гнатюк, Михайло Грушевський,
др. Іван Франко.

За редакцію відповідає: Володимир Гнатюк.

РІЧНИК ІХ. ТОМ XXXVI

У ЛЬВОВІ, 1906.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст трицять шестого тому.

За жовтень, падолист, грудень 1906 р.

I. Поезії.

Наш альбом:	стор.
<i>Христя Альчевська</i> : Спомини в Яремча	1
<i>Іван Франко</i> : Причта про рівновагу, 3 нових співомовок	4, 385
<i>Невідомий</i> : Сійте більш, Гроші	12, 386—387
<i>Сильвестер Ярчевський</i> : Бурлака, 3 гірких правд, Широкий шлях	102, 211, 406
<i>Козачка</i> : Тихо, серце!	169
<i>А. Кримський</i> : Проклята смоковниця	196
<i>Тарас Шевченко</i> : Новознайдені твори	337—342
<i>П. Капсльгородський</i> : Сучасна українська мельодія	343
<i>Олекса Марітчак</i> : Славний лицар	358
<i>Петро Карманський</i> : Поезії	387
<i>Марія Юльченко-Здановська</i> :	401

З чужих поетів:

<i>Йоган В. Гете</i> : Новий Амадіс	118
<i>Ада Негрі</i> : Вибір поезій	244—246
<i>М. В. Насонова</i> : Пісня про волю	279

II. Повісти, новелі, драми.

<i>Іван Франко</i> : Терен у нозі (кінець)	6—12
<i>Гнат Хоткевич</i> : Лихолітте (кінець)	28—42
<i>Мих. Жук</i> : Мені казали: „Ще молодий“	62—65

891,7905
LIN
v. 9
no 10-12

III

	СТОР.
<i>Мих. Коцюбинський</i> : Він іде!	170—178
<i>Мих. Мочульський</i> : Кава	197—211
<i>Харковянка</i> : На роковину	234—235
<i>Ол. Галичанка</i> : Море	343—345
<i>М—а</i> : Зі споминів семінаристички	346—355
<i>Ол. Радченко</i> : З перед року	356—358
<i>Павло Барвінський</i> : Адвокат Маренич	375—385
<hr/>	
<i>Петко Тодоров</i> : Гусярева мати	80—83
<i>Тан:</i> Нариси з чукотського життя, II	103—118
<i>Едгар Валес</i> : Суд чотирьох 130—144, 288—307,	428 475
<i>А. Мурицький</i> : Дві стрічі (Із життя сибірського ва- сланця)	179—195
<i>Кнут Гамсун</i> : Літературне турне	263—279
<i>Август Стріндберг</i> : Гейже до сонця!	402—406
<i>Едгар А. По</i> : Тиша	417—419

III. Література, наука, штука.

<i>Мих. Грушевський</i> : До наших читачів в Галичині	V—VIII
<i>З паперів Шевченка</i> : Передмова до другого видання Кобзаря	2—5
<i>Микола Садовський</i> : Спомини з російсько-турецької війни 1877—1878 року (кінець)	13—27
<i>Михайло Лозинський</i> : Стаповище польських і велико- руських соціалістичних партій до українського питання 43—61,	212—233
<i>Ів. Франко</i> : Стара Русь, IV—VI 66—79, 236—243,	359—374
<i>Володимир Гнатюк</i> : Польська правда і руська нена- світність	119—129
<i>Михайло Грушевський</i> : З біжучої хвилі 145—149, 327—330, 489—496	
<i>Михайло Лозинський</i> : З австрійської України	150—161
<i>Мирослав Гаврилів</i> : Нерви і душа 247—262,	388—401
<i>Мих. Лозинський</i> : Против обскурантизму серед своєї суспільности	308—327
<i>Олекса Іванчук</i> : Із ниви нашого шкільництва	407—416
<i>Мих. Мочульський</i> : „Semper tunc“ Івана Франка	476—488
<i>П. Щоголев</i> : Семен Олійничук	84—102
<hr/>	
Діскусія:	
<i>С. Томашівський</i> : Як се назвати...	503—507
<i>А. Чайківський</i> : У відповідь т. критикови моєї новелі „За чужі гріхи“	507—509

IV

стор.

Наукові листки:

VIII. Сім гріхів головних, Тадія Зелінського . . . 280 - 287
IX. Дещо про сьв. Експедіта, Ів. Франка . . . 420 - 427

Бібліографія 162 - 165, 331 - 334, 497 - 512
Книжки надіслані до редакції . . . 166 - 167, 335, 509 - 512
Оголошення 168, 336

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ПОЛЬСЬКА ПРАВДА І РУСЬКА НЕНАСИТНІСТЬ.

У всіх наших часописах виказуєть ся постійно в тисячах ріжних випадків, почавши від найдрібніших справ, зачерпнених зі звичайного буденного житя, до найважнійших суспільно-національних питань, як крайне несправедливо поступають собі на кождім кроці Поляки з Русинами, як визискують їх економічно і політично, як старають ся тримати їх у своїм ярмі і не допустити, аби те ярмо хоч трошки звільнило ся, бо про те, аби ярмо було во-всім скинене, у них і мови ніколи нема тай не може бути.

Польська преса ігнорує звичайно всі ті скарги і жалі і промовчує їх; коли-ж якась справа стане занадто голосна так, що вже не вдасть ся її затаїти, тоді вона або обертає kota хвостом і стараєть ся доказати, що зроблена кривда, то властиво кривда для Поляків, а не для Русинів, або що всьому винна некультуртурність Русинів, їх гайдамацькі інстинкти, їх вибуялий національний шовінізм, їх претенсіональність і т. и. Кінчить ся звичайно запевненнями, що ніяка „ruska niewdzięczność“ не виведе з рівноваги Поляків, що вони ніколи не зійдуть із дороги вирозумілести і прихильности до „bratniego narodu“ або „szczepu“, що вони не перестануть опікувати ся Русинами для їх власного добра, що оклик „za naszą i waszą wolność“ буде їх провідною зорею, яка буде присьвічувати їм у їх відносинах до Русинів і т. д. Лише деколи вкажуть іще при тім, що Русини ненаситний народ, бо дай їм одну школу, вони хотять другої, признай їм на папери рівноправність, а вони хотять її у практиці... Ба, але бо в Галичині Русини живють із Поляками, якже могло би щось стати ся без волі Поляків, що могло би вийти в користь Русинам? Тому не тільки Русини мають децидувати, чи їм треба якої школи й де, якої інституції і т. д., але й Поляки. А що в них бувають иньші погляди на оцінку, чого де Русинам треба, як у Русинів, то хіба вони тому винні? Вони кершують ся одною правдою...

У нас виробив ся одначе погляд, особливо в так званих „поступових“, „нешовіністичних“ кружках, що не можна винуватити за поступованє з Русинами всіх Поляків; се лише правительственна, станчиківська партія, що рядить у краю, допускаєть ся злочинів на Русинах, а всі иньші партії і загалом сьвідомі Поляки,

особливо не галицькі, не годяться в таку політику і як би від них залежало, прихилили-б неба Русинам, лише вони не можуть...

Я однак відважуюся на впрост протилежне твердження: нема мабуть не то що ані одної партії, ані одної часописи, ба навіть ані одного Поляка, розуміється сьвідомого, бо ні темні Бартки, ні Каськи не можуть тут входити в рахубу ані рго ані contra, який у польсько-руській політиці не солідаризував би ся (бодай потайки, як не хоче явно) з правительственною партією. Відносить ся се до всіх важніших справ, що дійсно можуть вплинути на зміну інтернаціональних відносин у Галичині, бо в дрібницях буває інакше; дрібниці не змінюють „polskiego stanu posiadania“, і подають вид, що Поляки „добра хочуть роуській землі“. Аби не гонити ся далеко за прикладами, буде досить навести такі справи, як університетська, справа страйків, справа рентових осель, справа „стабілізованя“ краювої ради шкільної, а особливо найважніша, найголосніша та найновіша справа виборчої реформи; чи коли хоч один Поляк заікнув ся, що Русини сильно покривджені нею і то виключно завдяки заходам самих Поляків? Я не чував про се, ані не читав; не чув про ніякий протест Поляка проти подібних махінацій, без огляду до якої партії він належав би, а яких скаля досить широка, починаючи від станчиків, а кінчачи соціал-демократами; не чув про ніякий справедливійший проєкт реформи і про публичну дискусію над ним: значить, усі партії згодили ся, що Русинів можна скривдити, аби лиш далі удержати польське пановане над Русинами. Навіть найновіший приятель Русинів „Świat Słowiański“ не запротестував проти такого поступованя...

Мені можуть сказати, що галицька польська преса — ще не вся польська преса, а галицькі Поляки — ще не всі Поляки. Се правда, але й загранична преса польська, у Росії та в Прусії, не заняла иньшого становища ні до сеї справи, ні до багатьох иньших важніших. Навпаки, вона все вторувала галицькій пресі. А що преса є все виразом змагань і стремлень народа, то видно, що всі Поляки в польсько-руській справі солідаризують ся з собою. Коли-б не солідаризували ся, то мали зрештою за близько 40 літ „краювої автономії“ доволі часу висловити свої відмінні погляди і вплинути на своїх земляків для усуненя кривд Русинів, які їм очевидно відомі, але вони не робили того ніколи. Значить... мій погляд сумний, але правдивий.

Як на доказ, що не всі Поляки настроєні на одну нуту су-

проти Русинів, наведено факт, що в Росії нема польсько-української справи. Се правда, що доси вона не виступала там так остро, як у Галичині, але на ту відмінність зложило ся дуже багато причин: передовсім і Поляки і Українці сиділи самі під одним важким обухом, тому ніколи було їм брати себе міцно за чуби (розумію новіші часи), бо треба було зсувати з себе обух; польський елемент у Росії не розсипаний так усюди, як у Галичині, між Українцями, тому рідше могло приходити до конфліктів, хоч аби зовсім їх не було, того не можна сказати; пригадаю хоч би аграрну справу. До національних конфліктів не приходило новішими часами головню тому, що в Українців майже вся інтелігенція винародовила ся, а темний нарід не знав, куди ступати і за що брати ся та на що звертати увагу. Не було також української преси, яка перша тримає руку на пульсі народнього життя. Та се не пересуджує будучности. Знаємо, що з виборами і отворенем думи відносини між Поляками і Українцями в Росії погіршили ся; припускаємо, що вони ще сильнійше погіршать ся, коли в Росії настане дійсно конституційне життя; а вибухнуть у незвичайно острій конфлікт, сильнійший ніж у Галичині на випадок, коли би Польщі признано автономію, а Україні ні, і коли-б не вилучено всіх Українців із під благ польської автономії.

Як при всім своїм ворожім успособленю до Русинів Поляки поступають хитро, аби лише представити себе як джентльменів і правдивих добродіїв Руси, яка не хоче тільки оцінити їх трудів, про се свідчать усі польсько-руські справи в Галичині, а найкрасшим їх вицьвітом є власне теперішня виборча реформа. Що иньше на словах, а що иньше на ділі. Доходить до того, що властиво Поляки приносять жертву в себе в користь Русинів, коли майже при кождім параграфі ставлять внесення, аби Галичини не трактовано шабляновою і признано їй иньші права, як решті країв, заступлених у державній раді. Таке саме становище займають у всіх польсько-руських справах. Я хочу тут звернути увагу на одну таку річ, не так важну, як незвичайно характеристичну.

Є в Галичині інституція, зложена з самих учених мужів і поділена на два рівнорядні відділи з назвами: „Grono s. k. konserwatorów i korespondentów Galicyi zachodniej“ та „Koło s. k. konserwatorów i korespondentów Galicyi wschodniej“. Вони мають за задачу стерегти від загибелі всякі історичні і артистичні старинні памятки краю без огляду на приналежність їх сій або тій

нації. Для зазначення рівноправности Русинів іменується в між них до „Koła“ пересічно 1% консерваторів і то звичайно таких, що або не вміють, або не хотять нічого робити. Таким способом і вовк ситий і коза ціла. Переголосовані польські консерватори не можуть бути, а в потребі можна цвиркнути комусь в очи: Русини мають навіть своїх консерваторів.

Отже се „утраквістичне“ „Koło“ видає неутраквістичні, бо лиш по польськи друковані „Sprawozdania“. Я маю їх за 1904—1905 р. перед собою. Деякими виїсками в них хочу поділити ся власне в читачами.

„В одніи із січневих чисел — читаємо там — доніс „Галичанин“, що на весні розпочнеть ся будова нових церков в отсих громадах: Оплуцко (?), Руда, Витків Новий (каменецький пов.), Вербяни (яворів. пов.), Тейсарів (жидач. пов.), Кліцко (рудець. пов.), Улична, Солець (дрогоб. п.), Берлин (брідсь. п.), Довгополе (косів. п.), Конюхів (стрий. п.), Глинсько (жовків. п.), Вільшаниця (товмаць. п.), Устіянова (ліський п.), Остапівці (колом. п.), Орховичі (мостиський п.), Чесники (рогат. п.), Глибоке (сяніць. п.), Коростовичі (рогат. п.), Тлусте (валіш. пов.), Люблинець Новий (цішанів. п.), Тростянець (снят. п.).

„Тим способом згинуть від разу аж 22 старі, так мальовничі і типові руські церкви. Страта ся тим більша, що всі нові будівлі, ставлені на місці розібраних церков, бувають довершувані на підставі шаблонів, що не мають архітектонічної вартости і викликають тим самим обнижене артистичного рівня цілого церковного будівництва в краю.

„Між церквами, призначеними тепер на загиб, знайдуть ся без сумніву й такі, що мають велику памяткову вартість також зі становища історії штуки. В теперішніх одначе обставинах діло знищення посуваєть ся так швидко й нагло, що звичайно нема навіть змоги здоймати рисунок або фотографію, аби знати, як виглядала давна будівля. В останніх часах бачимо по просту систематичне вищення церковних памяток, проти чого протестував з'їзд консерваторів у Перемишлі, і без наслідків ремонтує „Koło konserwatorów“. А відомо, що руське деревляне будівництво, що руська теслярка має дуже давні традиції і артистичну вартість рівно визначну, як польська, а виказує свої відрубні прикмети.

„В інтересі отже ратования тих останків церковного будівництва,

що незвичайно швидко вигибають, відніс ся Кружок ц. к. Консерваторів до ц. к. Намісництва з просьбою, аби поручило староствам у згаданих повітах не дозволити на розібране ані одної церкви, доки церковні комітети не покажуть дозволу Кружка ц. к. Консерваторів. Тим способом коли не вдасть ся виратувати від загибелі тих пам'яток, то бодай буде змога оглянути їх, описати і переховати в рисунках та фотографіях¹⁾.

Другий документ відносить ся до будівлі дому товариства „Дністер“. На засіданю дня 15 червня, 1904 р. згодив ся Кружок на демоляцію старих камениць куплених „Дністром“ і на вибудуване на тім місці нового дому під такими умовами: 1) „Дністер“ зладить своїм коштом плян розбираних камениць і віддасть до мійського архіва. 2) Повідомить Кружок перед розбиранем камениць тиждень наперед, аби можна було їх оглянути, відфотографувати і т. д. 3) Всі часті старої орнаментики мають бути ужиті при новій будівлі або передані до якого місцевого музею. 4) Коли би при розбираню знайдено старинні монети або иньші предмети, Кружок має першенство досліду над ними. 5) Стиль нової будівлі має бути поважний і „має гармоніювати з монументальною будівлею сусідної волоської церкви“.

Значно пізнійше по сїм дозволі не подобало ся деяким Полякам, що в самім центрі міста має стати така величезна руська будівля і піднесли крик проти неї. Вони не могли одначе знайти ніякої правної ключки для заборони будівлі, тому піднесли крик, що буцїм то нова будівля заслонить вид на волоську церкву і відкликали ся навіть при тім до артистичного почутя Русинів, аби не допустили до такого буцїм то варварства. Крик був піднесений у газетах, у раді міській, а навіть у Крузку Консерваторів, якому перед роком не прийшла на думку така перешкода і який не пропонував ніколи перед закупном старих камениць „Дністром“, аби їх закупило місто або край і здемолювали для відслоненя виду на волоську церкву...

Дня 17 цвітня, 1905 р. вислав консерватор З. Гендель до мійської ради у Львові такий протест: „З газетних справоздань із засідання Хвальної Ради, що було 13 с. м., довідав ся я, що фронт нової будівлі тов. „Дністер“ має бути висунений на улицю Підвале-

¹⁾ Sprawozdania Koła c. k. Kons. i Koresp. Galicyi wschodniej. N. 22—30, 1904—1905, str. 1.

ще даліше, як заложені фундаменти на підставі затверджених уже плянів.

„Як п. к. консерватор памяток міста Львова примушений я в тій справі забрати голос з огляду на безпосередне сусідство нової будівлі з волоською церквою.

„Волоська церква, се одна із найоригінальнійших та найціннійших памяток архітектури старинного Львова, тому з огляду на сю її високу вартість належить шанувати церкву не лиш як саму памятку, але й старати ся утворити таке окружене, що не тільки не шкодило би, але ще підносило би монументальну архітектуру.

„Через даліше значне висуненє фасади нової будівлі, що буде триповерхова, заслонить ся церкву власне в тій точці, звідки на неї найгарнійший скісний вид від Намісництва, а тим самим вид сей, так мальовничо цінний і дорогий кождому Львовянинови, буде цілком страчений.

„Всі міста при регуляції своїх улиць відслоняють усе — не раз значними коштами — те, що мають цінного; широкість площ, улиць, регуляційні лінії устанавляють виключно з артистичною думкою, щоб через те піднести вартість архітектонічних памяток; уважаю проте конечною річею звернути увагу, аби Сьвітла Репрезентація пішла в тім випадку за прикладом иньших міст і тому зі становища консерватора противлю ся рішучо проектови далшого висуненя фронту будівлі тов. „Диїстер“ і прошу Сьвітлу Раду ласкаво не допустити, аби той проєкт був затверджений“¹⁾.

Сей протест польського ученого консерватора не переконав мабуть одначе польської міської ради, бо вона кинула його до коша, а будинок „Диїстра“ нині викінчений, не засланняє більше церкви, як давні камениці, навпаки менше, бо улица між ним і церквою ширша.

Третій документ відносить ся до Ставропігії. Є се протест „Центральної Комісії для береження памяток штуки і історичних памяток у Відні“ проти задуманої реставрації волоської церкви. Він звучить у скороченю:

„Волоська церква у Львові, що належить до Ставропігійського інституту, се незвичайно імпазантна будівля з XVI ст. з бароковим урядженєм у середині. Особливо вівтарь на задній стіні хорів є величавим ділом плястики XVIII ст. Але й загалом церква

¹⁾ Тамже, ч. 30 – 40, 1905, ст. 13.

і в середині і з надвору, се памятка не лиш великого і історичного значія, але також високої артистичної вартости. Не вважаючи на докладний огляд не міг генеральний консерватор, проф. університету др. Дворжак нічого такого добачити, не згадуючи про кілька дрібних ушкоджень, які легко можна направити, що оправдувало би радикальну, цілковиту реставрацію церкви.

„Одначе Ставропігійський Інститут має намір переробити цілковито середину церкви. Мають там бути переведені великі зміни, барокове урядженє середини разом із величавим віттарем на хорах має бути усунене, а церква на ново уряджена і перемальована в новітнім византійським стилю, Пляни тих змін, уложені д. Макаренничем, уже готові і сеніор інститута показував їх генеральному консерваторови.

„Причиною змін назвав сеніор ритуальні огляди, але з иньшої сторони повідомлено генерального консерватора, що інститут кермуєть ся партійно-політичними мотивами і хоче усунути все, що пригадує давнійшу звязь із латинською церквою. Чи се правда, центральна комісія не може рішати, в кождім разі се було би незвичайне поступуванє, аби при помочи такого насильства усувано зі світа історичний факт.

„Що тикаєть ся ритуальних оглядів, то абстрагуючи від того, що дивним дивом аж нині теперішній вид церкви стає їм на заваді — можна напевно иньшим способом заспокоїти їх, як нищенєм старинних памяток. В кождім разі мусить Центральна Комісія як найсильнійше запротестувати проти проєкту реставрації зі становища береження памяток штуки і просить намісництво, щоби всіми способами старало ся перешкодити задуманому варварству“¹⁾.

Що сей протест написаний за спонукою львівських польських консерваторів і з чисто польсько-патріотичних причин, про се не може бути сумніву. Що він оправданий, на скільки розходить ся про саму консервацію старинної памятки, про се також не може ніхто сумнівати ся. Теперішній заряд Ставропігії (як і другої великої інституції Народного Дому) вложений без виїмка в самих людвй доволі темних під оглядом штуки, літератури і науки, тому й не диво, коли задумав забавити ся в давну „обрядовщину“ і зробити з церкви „істинно рускій храм“. Що заряд Ставропігії не богато тямить у штуці, на се вказує справа зде-

¹⁾ Kurjer Lwowski, 1906, ч. 262.

мольованя старинного його дому перед пару літами, про що також були протести і в радї міській і в кружку консерваторів і в намісництві. Але що польські консерватори нарobili тут тільки тому крику, що через реставрацію має бути усунений „związek z kulturą zachodnią, a więc i polską“, се також факт і то важнійший, ніж артистична вартість урядженя церкви. Належить додати ще, що в протесті комісії дещо неясне (мабуть тому, що німецький оригінал перекладено невірною), прим. говорить ся про якийсь вітварь на хорах (!), чого в церкві нема.

З наведених фактів — яких можна й більше подати, але всі в тім самім роді — видно ясно, що тут виступають учені польські консерватори дуже рішучо буцім то в обороні руських пам'яток, але на жаль — тільки на словах. І не диво, усякі такі протести, відозви і ин. не коштують нічого, тому можна їх сипати доволі, а колись вони все таки можуть послужити свідомством польської опіки над руською культурою, що інакше загинула би без неї. На жаль, вартість тих відозв дуже проблематична вже хочби тому, що на них мало хто звертає увагу, про що є докази в тих самих „Sprawozdaniach“. З другого боку відклики Русинів і до тих самих консерваторів і до різних властей у справі консервації руських старинних пам'яток не відносять ніякого успіху. Згадаю тут лише про знаменитий іконостас монастирської церкви у Краснопуци, оцінений близько на пів мільона корон, який згорів завдяки недбалості тих самих консерваторів і властей, що не хотіли взяти його в ліпшу опіку. Так само гине на наших очах багато иньших пам'яток нашої штуки, а ми не ратуємо їх, бо не годні. Наукове Товариство ім. Шевченка має у себе доволі вже значну бібліотеку з окремим рукописним відділом, до якого могло би ще купити значне число рукописів XVII—XVIII в., а потрохи й старших; воно-ж має завязок галерії образів, до якої могло б закупити крім ряду нових, також не мало старших образів, особливо церковної штуки; воно має зародок музею, до якого не може одначе приймати більших предметів, навіть дарованих, бо не має де умістити їх тепер. А всі поданя до сойму о підмогу на удержуване льокалів і на зауповуване предметів не відносять ніякого успіху і бувають відкидані без усяких мотивів, хоч на анальоґічні польські інституції знаходить ся все гріш, збираний не лише з польських, але і з руських податників.

Аби доказати, що слова польських консерваторів не сходять

ся так само з ділами, як польських політиків, урядників, газетярів і т. д. та що вони мають служити тільки для заблажманеня очий, виставе навести отсі два факти.

Краввий бюджет на консервацію старинних памяток укладасть ся в пороазумію з консерваторами. Прошу приглянути ся сьому бюджетови з 1905 р.

Консерваторські канцелярії у Львові і Кракові, їх виданя і списуванє памяток	8.000	кор.
Інститут Осолінських у Львові на переховуванє писемних і археольогічних памяток	1.000	"
Народний музей у Кракові:		
а) Постійна субвенція	4.000	"
б) Адаптації (з признаних 30.000 кор.)		
III рата	6.000	"
Краєві архіви у Львові і Кракові	24.320	"
Катедра на Бавелю (реставрація, з 200.000 кор.)		
X рата	20 000	"
Реставрація костела Петра й Павла у Кракові	4.000	"
Памятник А. Міцкевича у Львові (з 20.000 кор.)		
рата	4.000	"
Реставр. костела катедр. у Перемишлі (з 10.000 кор.)	2.000	"
Консервація замку в Олеську	600	"
Реставр. фортечних брам в Окопах (з 4.000 кор.)	2.000	"
Реставр. костела Францішканів у Кросні (з 12.000)	2.000	"
Реставр. костела Вожего Сіала у Кракові (з 12.000)	3.000	"
Реставр. божиці в Жовкві	1.000	"
Реставр. історичних образів у костелі в Жовкві	2.000	"
Реставр. костела в Окопах (з 6 000)	2.000	"
Кружок консерваторів у Кракові на studia i wydawnictwo przygotowawcze do restauracyi zamku na Wawelu (з 14 000 кор)	2.000	"
Реставр. костела у Фельштині (з 6.000 кор.)	3.000	"
Реставр. віри. катедри у Львові (з 20.000 кор.)	4.000	"
Реставр. Wieży Magyaskiej у Кракові (з 70.000)	7.000	"
Реставр. костела у Бжозові (з 4.000 кор.)	2.000	"
Реставр. церкв в Ляшках Мурованих	500	"
Анні Шараневичевій, удові по консерваторі (одно-разово)	720	"
	<hr/>	
	103.920	кор.

Як бачимо отже з сього бюджету, то на руські ціли не призначено навіть $\frac{1}{2}\%$, бо на 103.920 кор. заледви на одну церкву 500 корон! Вправді призначено ще п. Шараневичевій 720 кор., що може бути почислене до руських цілій, але взявши навіть так — хоч дар особі не може бути вчислюваний на конто „консервації старинних памяток“ — то й тоді сума підмог на руські ціли не зросте так багато. А треба додати, що сей бюджет зовсім не виімковий та що подібна пропорція між запомогами на польські і руські ціли повторяється з року на рік. Приглянувшись рядови таких бюджетів, ми побачимо, що майже всі польські костели консервують ся публичним грошем, а Русинам падають охляпи і то знов тільки для блахманеня очий, що й їм дають ся, отже їм не діють ся ніяка кривда, і нічого не помагають тут деінде навіть дуже радо сипані фрази, про красу руської штуки і т. д. Так само публичним коштом піддержують ся панські замки, польські будівлі, пам'ятники заслуженим Полякам і ин.

Ще цікавіший другий документ, уже в цілости уложений самими ученими консерваторами. Він називається: „Memoryał w sprawie udziału Galicyi w państwowym funduszu konserwatorskim“¹⁾ і був висланий „w imieniu i za zgodą wszystkich członków“, отже й Русинів, до міністерства просвіти. Зачинається так: „Doszło do wiadomości podpisanych, że w najbliższej przyszłości ma się pojawić w parlamencie wniosek powołania do życia pod opieką państwa loteryi, której czysty dochód w kwocie 4 milionów koron ma być przeznaczony na ratowanie od zniszczenia najbardziej zagrożonych pomników artystycznych i historycznych w Cislitawii“. Дальше мотивується ся в меморіялі, що Галичина бідний край, тому їй особливо належить признати підмоги і вчисляється ся 62 позиції, на які треба би обернути признані гроші. Відповідно до проєкту учених польських консерваторів вийшло би на ті ціли ні менше, ні більше тільки **3.591.000** корон (із 4 мільонів, які мають бути признані на всі австрійські краї!). Як видно, то бажаня учених консерваторів досить скромні. Та ще скромнійші покажуть ся вони, коли додамо, що на руські ціли нема ані одної окремої позиції, а в тільки одна утравкістична: „Konserwacya i częściorowa restauracya

¹⁾ Sprawozdania, 1905, N. 30—40, ст. 1—6.

wielkiej ilości kościołów drewnianych tak wschodniej, jak i zachodniej Galicyi, jakoteż wschodnio-galicyjskich ruskich cerkwi drewnianych (а західно-галицьких?), które bardzo często przedstawiają nader ciekawe zabytki topniejącego z każdym dniem i zanikającego ludowego budownictwa drewnianego“ — в сумі 150.000 кор. Коли б із сеї суми прийшло Русинам 2—3 тисячі корон, то й за те певне було би більше крику, як ті гроші варта. Вправді тих грошей нема і парламент не признав би їх у такій сумі, як хоче проєкт, Галичині, але яке-ж усе те характеристичне, як знаменито виказує захланність Поляків, що з одного боку хотіли би як найбільше взяти під претекстом, що то для двох народностей, і як з другого боку хотіли би як найменше дати тій другій народности! І сей проєкт роблять не вшехполяки, що буцім то лиш вони одні настроєні ворожо проти Русивів, але мовляв люди науки, представителі різних політичних партій, які в тім же самім зошиті говорять про різні цінні предмети руської штуки і жадають як найліпшої їх консервації!

Чи-ж се не доказ висловленого мною загального погляду на Поляків і на їх русько-польську політику?

